

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра цивільного та господарського права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

к.ю.н., доц. О. С. Яра

Протокол № 10 від «18» червня 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри

цивільного та господарського права

Протокол № 12 від «16» червня 2020 р.

завідувач кафедри

О. Ю. Піддубний

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ СПАДКОВЕ ПРАВО

Рівень вищої освіти (ОС): Перший (бакалаврський)

Галузь знань: **08 «Право»**

Спеціальність: **081 «Право»**

Освітня програма: **«Право»**

Орієнтація освітньої програми: **освітньо-професійна**

Форма навчання: **денна, 2-га вища**

На основі: **Повної загальної середньої освіти**

Ступінь вищої освіти: **«Бакалавр»**

Кваліфікація: **бакалавр права**

Розробники: Горіславська Інна Вікторівна – доцент кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України, к.ю.н., доцент

КИЇВ – 2020 р.

Опис навчальної дисципліни СПАДКОВЕ ПРАВО

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	«Бакалавр»	
Галузь знань	08 – «Право»	
Спеціальність	081 – «Право»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	ВИБІРКОВА	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	_____ (назва)	
Форма контролю	іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	
Рік підготовки	3	
Семестр	6	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	15год.	
Лабораторні заняття	_____ год.	
Самостійна робота	105 год.	
Індивідуальні завдання	_____ год.	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	3 год. – 3 курс	

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	«Бакалавр»	
Галузь знань	08 – «Право»	
напря́м підготовки	6. 030401 «Правознавство» 2-га вища осві́та	
Спеціальність	081 – «Право»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	ВИБІРКОВА	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	_____ (назва)	
Форма контролю	іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	
Рік підготовки	2	
Семестр	3	
Лекційні заняття	6 год.	
Практичні, семінарські заняття	4 год.	
Лабораторні заняття	_____ год.	
Самостійна робота	110 год.	
Індивідуальні завдання	_____ год.	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –		

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Спадкове право» – підготовка фахівців правознавців високої

кваліфікації, що мали б змогу оволодіти системою теоретичних знань, набути практичних навичок застосування норм спадкового права, а також отримання необхідної практики застосування їх у судовій та іншій правозастосовчій практиці. Спадкове право посідає особливе місце у системі цивільного права. Незважаючи на свій консерватизм, воно залишається актуальним у кожній державі, з огляду на його нерозривний зв'язок із правом власності.

Інститут спадкування відіграє важливу роль у житті кожної людини, оскільки його норми за своєю природою покликані забезпечувати правонаступництво поколінь. Завдання спадкового права гарантувати кожному громадянину право вільного, на свій розсуд розпорядження власним майном на випадок смерті. Норми спадкового права спрямовані і на забезпечення інтересів спадкоємців, створюючи чіткий і прозорий механізм відкриття прийняття спадщини, її охорони, розділу спадкового майна, оформлення спадкових прав тощо.

Завдання навчальної дисципліни «Спадкове право»:

- ✓ вивчення актів приватного законодавства, а також правових колізій, що виникають при їх застосуванні та вирішенні окремих спірних питань, характеристика правового статусу суб'єктів спадкового права та визначення правового режиму спадкового майна;
- ✓ вивчення спадкових правовідносин, ознайомлення із видами спадкування та особливостями укладання та змісту спадкового договору;
- ✓ вивчення сімейних правовідносин, особливостей спадкування майна, що має правовий режим спільної сумісної власності;
- ✓ вивчення окремих видів спадкування

Результати вивчення навчальної дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент/ка повинен/на:

знати:

теорію спадкового права у поєднанні з теоретичними та практичними питаннями реалізації спадкових прав та основні проблеми, що викликаються конфліктами інтересів учасників відповідних правовідносин.

вміти:

- ✓ давати визначення основних категорій та понять, що містить курс спадкового права;
- ✓ вирізняти спадкові правовідносини від інших видів правовідносин та характеризувати їх зміст, суб'єктів та об'єкти;
- ✓ застосовувати у практичних ситуаціях приватне законодавство, що регулює спадкові відносини;
- ✓ знати аномальні питання цивільного та сімейного права у поєднанні з проблемами адміністративно-правового, цивільно-процесуального та господарсько-процесуального права на сучасному етапі.

володіти:

- ✓ розуміти і знаходити шляхи вирішення головних проблем спадкового

- ✓ права;
- ✓ цивільно-правову та сімейно-правову термінологією;
- ✓ навиками роботи з правовими актами та з рішеннями Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Європейського суду з прав людини;
- ✓ навиками аналізу різних правових явищ (правових норм, юридичних фактів, правових відносин тощо);
- ✓ навиками використання інформаційних технологій та баз даних;
- ✓ навиками комунікації, взаємодії та партнерства, вміння в групі та формування власного внеску у виконання групових завдань;
- ✓ навиками зрозумілого і недвозначного донесення висновків, а також знань та пояснень, ідей, проблем, рішень, що їх обґрунтовують, власного досвіду до фахівців і нефахівців в галузі професійної діяльності.

мати:

- досвід аналізу наукової та спеціальної літератури з дисципліни «Спадкове право»;
- високий рівень правової свідомості і культури, поваги до права, нетерпимість до його порушення;

бути ознайомленим:

- з основними напрямками розвитку вітчизняної та зарубіжної науки в галузі актуальних проблем спадкового, цивільного та сімейного права;
- з головними проблемами приватного права;
- досвідом вирішення правових проблем та колізій;
- з головними проблемами співвідношення національного та міжнародного права.

В студентів-юристів після засвоєння дисципліни повинні бути сформовані такі **компетенції**:

Загальні компетенції:

- ✓ ЗК 2. Здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях.
- ✓ ЗК 8. Здатність проведення досліджень, уміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій професійній дискусії.
- ✓ ЗК 12. Здатність приймати неупереджені і мотивовані рішення, визначати інтереси і мотиви поведінки інших осіб, примирювати сторони з протилежними інтересами.

Фахові компетенції:

- ✓ ФК 3. Знання стандартів правничої професії.
- ✓ ФК 5. Знання Конвенції з захисту прав людини та основоположних свобод, а також прецедентної практики Європейського суду з прав людини.
- ✓ ФК 9. Навички реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
- ✓ ФК 10. Уміння застосовувати знання у практичній діяльності при моделюванні правових ситуацій.
- ✓ ФК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

- ✓ ФК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції.
- ✓ ФК 13. Здатність застосовувати юридичну аргументацію.
- ✓ ФК 14. Здатність виявляти проблеми правового регулювання і пропонувати способи їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності.
- ✓ ФК 15. Навички логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання:

- ✓ ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- ✓ ПРН11. викладати матеріал з певної проблематики таким чином, щоб розкрити зміст основних питань.
- ✓ ПРН12. Відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем.
- ✓ ПРН13. Належно використовувати цифрову і статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.
- ✓ ПРН19. Демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права.
- ✓ ПРН20. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.
- ✓ ПРН22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СПАДКОВОГО ПРАВА

Тема 1. Загальні положення про спадкування. Джерела спадкового права

Згідно ст. 1216 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Спадкування здійснюється за заповітом або за законом. Відповідно до ст. 1222 ЦК України спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини.

До **складу спадщини** входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не 5 припинилися внаслідок його смерті, окрім прав та обов'язків, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця: особисті немайнові права; право на участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами; право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; права на аліменти, пенсію, допомогу або інші виплати, встановлені законом; права та обов'язки особи як кредитора або боржника, передбачені статтею 608 ЦК України.

Спадкування за правом представлення. Внуки, правнуки спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові, бабі, дідові, якби вони були живими на час відкриття спадщини. Прабаба, прадід спадкують ту частку спадщини, яка б належала за законом їхнім дітям (бабі, дідові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини.

Відповідно до ст.ст. 1281-1282 ЦК України, спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги.

Джерелами спадкового права є нормативно-правові акти, які містять загальнообов'язкові правові вимоги, норми, правила, що регулюють суспільні відносини, предметом яких є перехід визначених законом цивільних прав та обов'язків фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) в порядку універсального наступництва.

Тема 2. Поняття, структура та особливості спадкових правовідносин

Зміст спадкових правовідносин можна розглядати як сукупність прав та обов'язків суб'єктів. Реалізація спадкового права є по суті реалізацією конституційних прав особи, щодо права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї власності, результатами своєю інтелектуальної, творчої діяльності.

Суб'єктами відносин спадкування виступають спадкоємці, хоча спадкове

право визначає правовий статус й інших суб'єктів: кредиторів та боржників спадщини, відказоодержувачів, виконавця заповіту тощо.

Оскільки згідно з нормою ст. 1222 ЦК спадкування здійснюється за заповітом і за законом, то можна виділити два види суб'єктів спадкування:

- 1) спадкодавці за законом;
- 2) спадкодавці за заповітом.

Суб'єктивний склад відображає правовий статус учасників правовідношення, тому без його розкриття буде неможливо розкриття правового статусу правовідносин, та елементів правового статусу взагалі. Об'єктом спадкового наступництва згідно Цивільного кодексу України є спадщина (спадкове майно, спадкова маса), тобто уся сукупність прав та обов'язків спадкодавця, в яких він перебував на момент своєї смерті, за умови, що вони за своєю природою не є віддільними від особи їх носія і здатні перейти до інших осіб.

Тема 3. Суб'єкти спадкових правовідносин

Під час визначення правового статусу суб'єктів спадкування насамперед необхідно дефініювати поняття «суб'єкти правовідносин» у загальному розумінні. Слід розрізняти такі поняття, як «суб'єкт правовідносин» та «учасник правовідносин». Аналізуючи загальні положення теорії щодо трактування цих понять, можна зробити висновок, що поняття «учасник» є більш вузьким поняттям, ніж «суб'єкт». За допомогою поняття «учасник правовідносин» можна охарактеризувати лише відповідний аспект реального буття суб'єкта правовідношення, тобто його участь у конкретних суспільних правовідносинах.

Відповідно до ст. 1216 ЦК України спадкодавцем може бути винятково фізична особа. Причому як громадянин України, так і іноземець або особа без громадянства, особа з подвійним громадянством з огляду на норми Конституції України. Ліквідація юридичної особи спадкові правовідносини не зумовлює, оскільки в цьому випадку розподіл її майна здійснюється не за нормами спадкового законодавства, а відповідно до законодавства, яке регулює її діяльність.

Відповідно до ст. 1222 ЦК України спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини. Спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи та інші учасники цивільних відносин. Спадкоємцями можуть бути особи (за заповітом, і за законом), які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини. Насцітурус - це спадкоємець, зачатий за життя спадкодавця і народжений після відкриття спадщини.

Тема 4. Склад спадщини

Спадщина становить один із видів об'єктів цивільних прав, що характеризується локальним характером, адже може виступати об'єктом лише

спадкових правовідносин. Крім того, спадщина має чітко визначені межі існування - з часу відкриття спадщини до оформлення спадкоємцями прав на спадщину. Ст. 1218 ЦК України визначає, що до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Таким чином, до складу спадщини входить не майно, а саме право на майно.

Корпоративні права у складі спадщини. Акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів товариства. Переважне право акціонерів приватного акціонерного товариства на придбання акцій цього товариства, що пропонуються їх власником до відчуження третій особі, може бути передбачено статутом акціонерного товариства, якщо станом на дату прийняття такого рішення кількість акціонерів не перевищує 100 осіб.

Нерухоме майно у складі спадщини. При здійсненні спадкодавцем самочинного будівництва (ч. 1 ст. 376 ЦК) до спадкоємців переходить право власності на будівельні матеріали, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва. У разі визнання судом права власності на самочинно зведену будівлю за власником (користувачем) земельної ділянки, на якій ця будівля розміщена, до складу спадщини входить право на відшкодування витрат на будівництво (ч. 6 ст. 376 ЦК). До спадкоємців, які прийняли спадщину, у разі знесення самочинного будівництва переходить обов'язок відшкодувати вартість витрат на його знесення і приведення земельної ділянки до попереднього стану (частини 4, 7 ст. 376 ЦК).

Майно, що знаходилось у спільній сумісній власності. Відповідно до ст. 1226 ЦК частка у праві спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах. Суб'єкт права спільної сумісної власності має право заповідати свою частку у праві спільної сумісної власності до її визначення та виділу в натурі.

Земельна ділянка та фермерське господарство у складі спадщини.

Якщо спадкодавець не набув права власності на земельну ділянку згідно зі ст. 125 ЗК, проте розпочав процедуру приватизації земельної ділянки відповідно до чинного законодавства України, а органами місцевого самоврядування відмовлено спадкоємцям у завершенні процедури приватизації, то спадкоємці мають право звертатися до суду із позовами про визнання відповідного права в порядку спадкування - права на завершення приватизації та одержання державного акта про право власності на землю на ім'я спадкоємця, а не права власності на земельну ділянку.

Майнові права інтелектуальної власності у складі спадщини. Згідно зі ст. 1218 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. До майнових прав інтелектуальної власності належать: 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке

використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом (ст. 424 ЦК України).

Тема 5. Відкриття спадщини

Під відкриттям спадщини слід розуміти настання таких юридичних фактів, з якими закон пов'язує припинення для спадкодавців та виникнення для спадкоємців спадкових правовідносин. Відповідно до ст. 1220 ч.1 Цивільного кодексу України спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. Тобто, необхідною і достатньою для відкриття спадщини умовою визнається смерть громадянина. Разом з тим, закон пов'язує відкриття спадщини також із фактом оголошення особи померлою. Проте у будь-якому випадку (смерть чи оголошення особи померлою) документом, що встановлює факт відкриття спадщини (і підставою для видачі свідоцтва про право на спадщину) є свідоцтво про смерть спадкодавця.

Зазначене ґрунтується на вимогах ст.49 ЦК, згідно з якою смерть особи є актом цивільного стану і підлягає обов'язковій державній реєстрації. п.3 ст.49 ЦК Державній реєстрації підлягають народження фізичної особи та її походження, громадянство, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть.

Відкриття спадщини, згідно Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, обумовлює перевірку нотаріусом факту смерті, часу і місця відкриття спадщини. Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою.

Відповідно до ст. 1220 Цивільного кодексу України (далі ЦК) спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. Часом відкриття спадщини визнається згідно з ч. 2 вказаної статті день смерті особи або оголошення її померлою. Якщо протягом однієї доби померли особи, які могли б спадкувати одна після одної або якщо кілька осіб, які могли б спадкувати одна після одної, померли під час спільної для них небезпеки (стихійного лиха, аварії, катастрофи тощо), припускається, що вони померли одночасно, а спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з них.

Відповідно ст. 46 Цивільного кодексу України фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру - протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій.

Відповідно статті 1221 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Частина 2 ст. 1221 ЦК України зазначає, що якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходження основної частини рухомого майна.

Згідно статті ч. 2 ст. 1290 ЦК України виконавець заповіту повинен вжити заходів щодо повідомлення спадкоємців, відказоодержувачів, кредиторів про відкриття спадщини.

Нотаріус або в сільських населених пунктах посадова особа органу місцевого самоврядування, уповноважена на вчинення нотаріальних дій, отримавши від спадкоємців повідомлення про відкриття спадщини, зобов'язана повідомити про це тих спадкоємців, місце проживання або роботи яких відоме.

МОДУЛЬ 2

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДКРИТТЯ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ОХОРОНИ СПАДЩИНИ

Тема 6. Спадкування за заповітом.

Відповідно до ст. 1233 ЦК України заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Правове значення заповіту полягає в тому, що це є єдиним для фізичної особи способом розпорядитися своїм майном на випадок смерті. Заповіт - особливий вид правочину, за яким правові наслідки пов'язують із фактом смерті особи. Одночасно заповіт виступає юридичним фактом, який поряд з іншими елементами юридичного складу породжує виникнення спадкового правовідношення. До того ж заповіт не може бути підставою виникнення обов'язків спадкоємців перед спадкодавцем за життя останнього.

Відповідно до ст. 1257 Цивільного кодексу України заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним. За позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі. Недійсність окремого розпорядження, що міститься у заповіті, не має наслідком недійсності іншої його частини. У разі недійсності заповіту спадкоємець, який за цим заповітом був позбавлений права на спадкування, одержує право на спадкування за законом на загальних підставах. Заповіт може бути визнаний недійсним лише за наявності підстав, визначених у ЦК. При цьому закон не передбачає можливості внесення змін до змісту заповіту після відкриття спадщини, оскільки таким чином змінюється воля спадкодавця, що є неприпустимим.

Особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті щодо належного їй майна, зокрема окремої речі, сукупності речей, а також майнових

прав та обов'язків, є заповітом. Безперечно, заповіт є правочином, відтак на нього поширюються загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Зазначене стосується й змісту заповіту, який не може суперечити актам цивільного законодавства та інтересам держави й суспільства, його моральним засадам.

Нотаріус посвідчує заповіти фізичних осіб з повною цивільною дієздатністю, у тому числі подружжя, які складені відповідно до вимог статей 1233-1257 ЦК України та особисто подані нотаріусу. Посвідчення заповіту через представників не допускається.

У заповіті зазначаються місце і час складення заповіту, дата та місце народження заповідача. Заповіт особисто підписує заповідач. При посвідченні заповіту від заповідача не вимагається подання доказів, які підтверджують його право на майно, що заповідається.

Нотаріус посвідчує заповіт, який написаний заповідачем власноручно або за допомогою загальноприйнятих технічних засобів. Нотаріус може на прохання особи записати заповіт з її слів власноручно або за допомогою загальноприйнятих технічних засобів. У цьому разі заповіт має бути вголос прочитаний заповідачем і підписаний ним, про що зазначається перед його підписом.

Якщо заповідач унаслідок фізичної вади, хвороби або з будь-яких інших причин не може власноручно підписати заповіт, за дорученням заповідача він може бути підписаний іншою фізичною особою. Фізична особа, на користь якої заповідається майно, не вправі підписувати заповіт за заповідача. Нотаріус при посвідченні заповіту зобов'язаний роз'яснити заповідачу зміст статті 1241 ЦК України про право на обов'язкову частку у спадщині та зміст статті 1307 ЦК України щодо нікчемності заповіту на майно, яке є предметом спадкового договору.

Тема 7. Спадкування за законом

Спадкування здійснюється двома шляхами: **за заповітом або за законом** (ст. 1217 ЦК України). Однак зрозуміло, що підстави спадкування не можна протиставляти. Крім того, для спадкування не тільки за заповітом, а й за законом потрібна ціла низка передбачених законом юридичних фактів.

Підставою виникнення спадкування за заповітом є **юридичний склад** - складання заповіту, смерть спадкодавця, відкриття спадщини, прийняття спадщини. Осіб, які закликаються до спадкування в цьому випадку, визначає у своєму заповіті спадкодавець. Для **спадкування за законом потрібні:**

-по-перше, наявність певного ступеня споріднення зі спадкодавцем або перебування на його утриманні протягом визначеного законом строку (тобто особа повинна входити в коло спадкоємців за законом);

-по-друге, факт смерті спадкодавця (тобто повинно відбутися відкриття спадщини); по-третє, прийняття спадщини.

Таким чином, спадкування виникає лише за наявності передбачених у законі юридичних фактів і тому безпосередньо із закону ніколи не виникає.

Спадкування за законом має місце у тому випадку, якщо: відсутній заповіт; заповіт було скасовано заповідачем і не складено новий заповіт; заповіт визнано недійсним повністю або частково.

Підставами закликання до спадкування за законом є: родинні стосунки (при певному ступені спорідненості та черговості спадкоємців); шлюб; усиновлення; перебування на утриманні спадкодавця не менше 5 років до його смерті, проживання однією сім'єю 5 років.

Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою (ч.1 ст.1220 ЦК України). Значення відкриття спадщини полягає в тому, що саме з відкриттям спадщини виникають спадкові правовідносини. Не слід плутати відкриття спадщини (як події) і відкриття спадкової справи (як дії), оскільки ці юридичні фати породжують різні наслідки. **При відкритті спадщини** у спадкоємців виникають матеріальні права на її прийняття або відмову на її прийняття. Нотаріальний процес в якості наслідку передбачає фіксування та констатацію наявності прав у спадкоємців та інших осіб.

Часом відкриття спадщини є день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою. **Під днем смерті слід розуміти** конкретну календарну дату (добу). Не слід плутати смерть особи та реєстрацію смерті фізичної особи. Юридично особа вважається померлою з моменту, коли зроблений відповідний запис про смерть особи органами РАЦСу. Тому довідка про смерть (відповідної форми) або судове рішення про оголошення особи померлою (яке набрало законної сили), це лише підстава для відповідної реєстрації смерті фізичної особи із зазначенням дати її смерті. Якщо дата фактичної смерті невідома, наприклад, при оголошенні особи померлою, то в свідоцтві про смерть обов'язково повинен бути вказаний місяць або рік смерті (набрання судового рішення законної сили). У цьому випадку часом відкриття спадщини слід вважати останній день вказаного місяця або року.

Місце відкриття спадщини - це визначення виключно юридичне, під ним слід розуміти населений пункт (і, зрозуміло, нотаріальний округ), в якому за думкою спадкоємців слід визначатися з спадковим правонаступництвом. Зрозуміло, що місце фактичної смерті і місце відкриття спадщини можуть не співпасти. Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця (ч. 1 ст. 1221 ЦК України). На спадкоємців покладається обов'язок доказування останнього місця мешкання спадкодавця. Такими доказами, як правило, є: довідка про реєстрацію померлого на момент його смерті.

Закликання до спадкування, очевидно, може розглядатися як завершення юридичного складу, внаслідок чого у особи виникає право на спадкування. В деяких випадках закликання до спадкування здійснюється внаслідок самого факту смерті спадкодавця і, відповідно відкриття спадщини. В інших - за наявності ще і додаткових обставин, як то **спадкова трансмісія, субституція, відпадіння від спадкування всіхспадкоємців поточної черги**. Отже, на практиці можуть реалізовуватися різні варіанти підстав і порядків спадкування.

Черговість спадкування за законом ґрунтується на презумпції, що у разі висловлення своєї волі спадкодавець залишив би спадкове майно найближчим особам, які законом об'єднані в певні черги, залежно від близькості родинних

зв'язків за походженням, шлюбних відносин, усиновлення, надання утримання спадкодавцю, перебування на утриманні спадкодавця, спільного проживання тощо.

Тема 8. Здійснення спадкових прав. Оформлення права на спадщину

Право на прийняття спадщини є суб'єктивним цивільним правом, яке розкривається через наявність вибору спадкоємця - прийняти спадщину чи відмовитися від неї¹. Тобто особа, яка має право на спадкування з моменту відкриття спадщини, не є суб'єктом таких відносин, в яких перебував спадкодавець, і, відповідно, не наділена тією низкою прав, які йому належали. Для набуття відповідних прав та обов'язків спадкоємець має прийняти спадщину. Отже, спадщина не переходить автоматично до спадкоємців, вони повинні її прийняти.

Прийняття спадщини - це вчинення спадкоємцем дій, які виражають його волю на отримання спадщини. Таким чином, спадкоємець засвідчує свою згоду на вступ у всі правовідносини спадкодавця, які в сукупності представляють собою спадщину.

Прийняття спадщини є беззастережним. Право на спадщину виникає з моменту її відкриття, і закон зобов'язує спадкоємця, який постійно не проживав зі спадкодавцем, у шестимісячний строк подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини. Поважними причинами пропуску строку для прийняття спадщини є причини, які пов'язані з об'єктивними, непереборними, істотними труднощами для спадкоємця на вчинення цих дій.

Подавати заяву про відмову від спадщини у письмовій формі спадкоємець має особисто нотаріусу за місцем відкриття спадщини. Заяви про відмову від спадщини, складені від імені спадкоємців їх представниками, які діють на підставі довіреностей, прийняті до розгляду не будуть, згідно з пунктом 3 глави 10 розділу 2 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Прийняття чи неприйняття спадщини спадкоємцем є суб'єктивним цивільним правом. Реалізація цього суб'єктивного права матиме наслідки як для самого спадкоємця, який виключається з числа суб'єктів спадкового правовідношення, так і для інших осіб, які внаслідок цього, навпаки, набувають право на вступ у спадщину. Правових наслідків від такого права не буде лише у тому випадку, коли потенційний спадкоємець відмовиться від прийняття спадщини до її відкриття.

Спадкова справа заводиться нотаріусом, а з 1 січня 2016 року в сільських населених пунктах - уповноважений на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування, за місцем відкриття спадщини на підставі поданої (або такої, що надійшла поштою) першою заяви (повідомлення, телеграми) про прийняття спадщини, про відмову від прийняття спадщини, про відмову від спадщини, заяви про відкликання заяви про прийняття спадщини або про відмову від спадщини, заяви про видачу свідоцтва про право на спадщину,

заяви спадкоємця на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), заяви про видачу свідоцтва виконавцю заповіту, заяви виконавця заповіту про відмову від здійснення своїх повноважень, заяви другого з подружжя про видачу свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя, заяви про вжиття заходів до охорони спадкового майна, претензії кредиторів. Заяви про прийняття спадщини або відмову від її прийняття подаються спадкоємцем особисто нотаріусу за місцем відкриття спадщини у письмовій формі у строки, визначені ст. 1270 Цивільного кодексу України, тобто, протягом шести місяців з часу відкриття спадщини.

Не допускається приймати заяви про прийняття спадщини, про відмову від неї або заяви про їх відкликання, складені від імені спадкоємців їх представниками, що діють на підставі довіреностей. Неповнолітня особа має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника.

Свідоцтво про право на спадщину являє собою окремий документ, що видається на ім'я всіх спадкоємців або, за їхнім бажанням, кожному окремо. В останньому випадку, в кожному свідоцтві зазначається все спадкове майно, перелічуються всі спадкоємці та визначається частка спадщини спадкоємця, якому видано свідоцтво про право на спадщину.

Тема 9. Видача свідоцтва про право на спадщину за законом і заповітом.

Відповідно до ст.ст. 1296-1298 ЦК України спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину.

Якщо спадщину прийняло кілька спадкоємців, свідоцтво про право на спадщину видається кожному з них із визначенням імені та часток у спадщині інших спадкоємців. Оформлення спадщини ніяким строком не обмежене. Відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на спадщину. Спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини. Якщо заповіт складено на користь зачатої, але ще не народженої дитини, видача свідоцтва про право на спадщину і розподіл спадщини між усіма спадкоємцями може відбутися лише після народження дитини. До закінчення строку на прийняття спадщини нотаріус може видати спадкоємцеві дозвіл на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), якщо це викликано обставинами, які мають істотне значення. Пунктом 4 гл. 10 р. II Порядку передбачено, що при видачі свідоцтва про право на спадщину за законом нотаріус перевіряє наявність підстав для закликання до спадкування за законом осіб, які подали заяви про видачу свідоцтва. Доказом родинних та інших відносин спадкоємців зі спадкодавцем є: свідоцтва органів державної реєстрації актів цивільного стану, повний витяг з реєстру актів цивільного

стану громадян щодо актового запису, копії актових записів, копії рішень суду, що набрали законної сили, про встановлення факту родинних та інших відносин. Факт перебування на утриманні підтверджується рішенням суду, що набрало законної сили, про встановлення факту перебування непрацездатної чи неповнолітньої особи на утриманні.

Оформлення права на спадщину за заповітом регулюється п. 5 гл. 10 р. II Порядку, у якому визначено, що при оформленні спадщини за заповітом нотаріус має надати правову оцінку заповіту, перевірити його реєстрацію у Спадковому реєстрі та чинність на момент смерті заповідача. Якщо наданий спадкоємцем заповіт не відповідає вимогам законодавства, нотаріус відмовляє в його прийомі. Якщо для оформлення спадщини надано кілька заповітів спадкодавця, нотаріусом надається їм правова оцінка, у відповідності до положень статті 1254 ЦК України.

Видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя. У разі смерті одного з подружжя свідоцтво про право власності на частку в їх спільному майні видається нотаріусом на підставі письмової заяви другого з подружжя з подальшим повідомленням спадкоємців померлого, які прийняли спадщину. Таке свідоцтво може бути видано на половину спільного майна.

Тема 10. Охорона спадкового майна та управління ним.

Факт смерті є підставою для відкриття спадщини та зумовлює «перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців)» (ст. 1216 ЦК України). Це означає, що законодавче регулювання спадкових відносин, повинно забезпечувати не тільки реалізацію права на спадкування, але й гарантувати механізм збереження спадкової маси для спадкоємців. Однією із таких юридичних конструкцій, що закріплена законодавцем в ЦК України, є такий спеціальний інститут спадкового права, як інститут «охорони спадкового майна» (ст. 1283 ЦК України). Покладення на нього функції врегулювання правовідносин по процедурі охорони спадкового майна повинно утворювати ряд умов по збереженню спадкового майна із подальшим переходом у власність того чи іншого спадкоємця¹⁵¹.

Охорона спадкових прав як правовий інститут - це система юридичних гарантій дотримання законних інтересів передбачуваних (евентуальних) спадкоємців та інших осіб, які мають інтерес у спадковому майні.

Систему дій щодо охорони спадкового майна можна охарактеризувати як генеральний комплексний інститут, який включає до свого складу такі субінститути: опис спадкового майна, доручення щодо охорони спадкового майна, договір зберігання та договір довірчого управління спадковим майном, охорону обмежено оборотоздатних речей тощо.

Управління спадковим майном є особливим способом охорони спадкового майна. Особливість його обумовлюється саме об'єктом та полягає у обов'язковому поєднанні двох цілей - забезпечити збереження переданого до управління спадкового майна та отримати прибуток від управління таким

майном. Отже, саме специфіка об'єкта управління спадковим майном, яка полягає у його властивості приносити прибутки за умови правильного (ефективного) використання, диктує необхідність укладання саме договору управління таким майном, а не договорів охорони або зберігання (ця специфіка найбільш наочною є у таких об'єктах цивільних прав, як підприємство, частка у господарських товариствах, цінні папери тощо).

Договір на управління спадщиною укладається нотаріусом з дотриманням вимог частини другої статті 212 ЦК України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						2 вища освіта					
	ус ьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	л а б	ін д	с.р.		л	п	ла б	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
МОДУЛЬ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СПАДКОВОГО ПРАВА												
Тема 1. Загальні положення про спадкування. Джерела спадкового права.	12	1	-			10	10					10
Тема 2. Поняття структура та особливості спадкових правовідносин	8	2	1			10	11	1				10
Тема 3. Суб'єкти спадкових правовідносин	12	2	1			10	11		1			10
Тема 4. Склад спадщини	13	4	2			10	11	1				10
Тема 5. Відкриття спадщини	8	4	2			10	10	1	1			10
Разом за змістовим модулем 1	68	13	6			50	55	3	2			50
МОДУЛЬ 2 ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДКРИТТЯ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ОХОРОНИ СПАДЩИНИ												
Тема 6. Спадкування за заповітом. Види та посвідчення заповіту	16	4	2			10	12	1	1			10
Тема 7. Спадкування за законом	14	3	1			10	11	1				10
Тема 8. Здійснення спадкових прав. Оформлення права на спадщину	15	3	2			10	17	1	1			15
Тема 9. Видача свідоцтва про право на спадщину за законом і заповітом	16	4	2			10	10					10

Тема 10. Охорона спадкового майна та управління ним	21	4	2			15	15				15
Разом за змістовим модулем 2	82	17	9			55	65	3	2		60
ВСЬОГО ГОДИН	150	30	15			105	120	6	4		110

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Загальні положення спадкового права.	1
2	Тема 2 Поняття структура та особливості спадкових правовідносин. Суб'єкти спадкових правовідносин.	2
3	Тема 3. Склад спадщини	2
4	Тема 4. Відкриття спадщини	2
5	Тема 5. Спадкування за заповітом. Види та посвідчення заповіту	2
6	Тема 6. Спадкування за законом	1
7	Тема 7. Здійснення права на спадкування. Оформлення права на спадщину	2
8	Тема 8. Видача свідоцтва про право на спадщину за законом і заповітом.	2
9	Тема 9. Охорона спадкового майна	2
8	Разом	15

Самостійна робота під керівництвом НПП

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Самостійна робота №1	15
2	Самостійна робота №2	15
3	Самостійна робота №3	15
4	Самостійна робота №4	15
5	Самостійна робота №5	15
6	Самостійна робота № 6	15
7	Самостійна робота № 7	15
15	Всього	105

ПИТАННЯ НА ІСПИТ ТА ПРИКЛАД БІЛЕТУ НА ІСПИТ

1. Поняття спадкування та спадкового права. Види спадкування.
2. Джерела спадкового права
3. Поняття та структура спадкових правовідносин.
4. Особливості спадкових правовідносин.
5. Основні засади щодо визначення складу спадщини.
6. Корпоративні права у складі спадщини.
7. Нерухоме майно у складі спадщини.
8. Майно, що знаходиться у спільній власності у складі спадщини.
9. Земельна ділянка та фермерське господарство у складі спадщини.
10. Майнові права інтелектуальної власності у складі спадщини.
11. Що слід розуміти під спадкуванням? Чому спадкове правонаступництво є універсальним, а не сингулярним?
12. Чим відрізняється спадкове право в об'єктивному значенні від спадкового права в суб'єктивному значенні?
13. Який юридичний факт є підставою виникнення спадкових відносин?
14. У чому правове значення понять часу і місця відкриття спадщини?
15. Чи є спадкодавець суб'єктом спадкового правовідношення? Чому?
16. Хто має право на спадкування? Хто не має такого права внаслідок усунення від права на спадкування?
17. Які особливості отримання спадщини юридичною особою?
18. Які особливості отримання спадщини державою? Територіальною громадою?
19. Що називають спадковою масою? Що в неї входить?
20. Поняття заповіту та його правова природа.
21. Правові наслідки визнання заповіту недійсним.
22. Право на заповіт та його реалізація в сучасних умовах.
23. Посвідчення заповіту, внесення змін до нього та його скасування
24. Юридичний склад спадкування за законом.
25. Відмінність спадкування за законом від спадкування за заповітом.
26. Черги спадкоємців за законом та їх склад.
27. Зміна черговості при спадкуванні за законом.
28. Порядок прийняття спадщини
29. Відмова від прийняття спадщини.
30. Правові наслідки прийняття та відмови від прийняття спадщини.
31. Оформлення спадщини.
32. Процесуальний порядок розгляду справи про визнання спадщини відумерлою.
33. Видача свідоцтва про право на спадщину за законом.
34. Видача свідоцтва про право на спадщину за заповітом
35. Видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя
36. Підстави для вжиття заходів з охорони спадкового майна.
37. Заходи по охороні і управлінню спадковим майном.
38. Управління спадковим майном.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС «Бакалавр» напряму підготовки/ спеціальність 081 «Право»	Кафедри Цивільного та господарського права	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Спадкове право» іспит	Затверджую Завідувач кафедри _____ (підпис) Піддубний О.Ю. Протокол № 12 від «16» червня 2020 р.
Екзаменаційні питання <i>(максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)</i>			
1. Спадкові правовідносини: поняття, структура суб'єкти та підстави виникнення			
2. Секретний заповіт			
Тестові завдання різних типів <i>(максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)</i>			
1. Хто не має права на спадкування за законом			
1	Всі перелічені особи не мають права на спадкування за законом		
2	Батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав		
3	Особи, шлюб між якими є недійсним		
4	Особи, шлюб між якими є визнаний недійсним за рішенням суду		
5	Всі перелічені особи мають право на спадкування за законом		
(у бланку відповідей впишіть правильну відповідь трьома словами)			
2. Чи може заповідач без зазначення причин позбавити особу з числа спадкоємців за законом права на спадкування			
1	Може		
2	Ні, в заповіті обов'язково має вказуватися причина такого позбавлення		
3	Може, але лише стосовно нерухомого майна як об'єкта спадщини		
4	Може, але лише стосовно рухомого майна як об'єкта спадщини		
5	Може, якщо розмір спадщини не перевищує суми еквів. 1250 мінімальних зароб. плат		
(у бланку відповідей напишіть правильні варіанти)			
3. Вимога виконання зазначеного у заповіті обов'язку, називається: (у бланку відповідей напишіть відповідь двома словами)			
4. Чи має право заповідач скласти заповіт лише на частину спадщини			
1	Так, має		
2	Ні, немає		
3	Це питання законодавчо не врегульоване		
4	Має право, якщо в заповідачі є лише рухоме майно		
5	Жодної вірної відповіді		
(у бланку відповідей напишіть правильні варіанти)			
5. Що є предметом заповідального відказу:			
1	Передання відказоодержувачу у власність або за іншим речовим правом майнового права або речі, що входить або не входить до складу спадщини		
2	Лише передання відказоодержувачу у власність майнового права		
3	Лише передання відказоодержувачу речі, що входить або не входить до складу спадщини		
4	Передання відказоодержувачу у власність або за іншим речовим правом майнового права або речі, що не входить до складу спадщини		
5	Жодної вірної відповіді		

(у бланку відповідей напишіть правильні варіанти)

6. Чи можливе заочне посвідчення секретного заповіту?

(у бланку відповідей впишіть правильну відповідь одним словом)

7. Хто, незалежно від змісту заповіту, спадкує половину частки спадщини, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом

1	Всі відповіді вірні
2	Малолітні діти спадкодавця
3	Неповнолітні діти спадкодавця
4	Повнолітні непрацездатні діти спадкодавця
5	Непрацездатна вдова спадкодавця

(у бланку відповідей напишіть правильні варіанти)

8. Спадщина, визнана судом відумерлою

1	Переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини
2	Розподіляється порівну між спадкоємцями за законом
3	Розподіляється порівну між спадкоємцями за заповітом
4	Продається на аукціоні
5	Переходить у власність нотаріуса, який посвідчив заповіт

(у бланку відповідей напишіть правильні варіанти)

9. Рідні брати та сестри, баба, дід відносяться до якої черги спадкоємців за законом?

(у бланку відповідей впишіть правильну відповідь двома словами)

10. Порядок спадкування, коли одна особа у разі смерті іншої особи, яка є спадкоємцем за законом, до відкриття спадщини заступає її місце і набуває права спадкування тієї частки у спадковому майні, яку отримав би померлий спадкоємець, якби він був живий на момент відкриття спадщини, називається

(у бланку відповідей впишіть правильну відповідь трьома словами)

Методи навчання

Метод навчання - це певний спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети. Правильний підбір методів відповідно до мети та змісту навчання, вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати здобуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд.

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

До цієї групи належить сукупність методів (словесні, наочні, практичні), спрямованих на передачу і засвоєння студентами знань, формування умінь і навичок.

Словесні методи навчання

Головна їх особливість у тому, що інформація подається студентам через слово викладача, а сприймання її здійснюється у процесі слухання її. Усю їх різноманітність іноді зводять до двох методів: евристичного (запитального) — бесіда; та акроматичного (викладального) — пояснення, розповідь, лекція, інструктаж, робота з підручником.

Бесіда — діалогічний метод навчання, за якого викладач із допомогою вдало поставлених питань спонукає студентів відтворювати раніше набуті знання, робити самостійні висновки-узагальнення на основі засвоєного фактичного матеріалу.

Залежно від дидактичної мети розрізняють три типи бесід: відтворюючу, систематизуючу, евристичну. Відтворююча (контрольно-перевірююча) бесіда призначена для закріплення в пам'яті студентів вивченого матеріалу і перевірки ступеня його засвоєння. Мета систематизуючої бесіди — узагальнення і систематизація знань.

Пояснення — словесне тлумачення понять, явищ, слів, термінів, принципів дій, прикладів тощо. Головне його завдання — розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей розвитку природи, суспільства, людського мислення. Оскільки матеріал можна пояснювати різними логічними шляхами або способами міркування, пояснення може бути індуктивним, дедуктивним, традиційним.

Розповідь — образний, динамічний, емоційний виклад інформації про різні явища і події.

Характеризується відсутністю взаємних питань між викладачем та студентами, незначною тривалістю (10—12 хв.), доступною формою викладу. Викладач може використовувати цитати, резюмування, наочні засоби, яскраві образні приклади, зіставлення.

Розрізняють три типи розповіді: розповідь-вступ (використовують перед вивченням нової теми для стимулювання та актуалізації опорних знань), розповідь-викладання (пояснення), розповідь-завершення (проводять після пояснення або вивчення теми з метою узагальнення вивченого, підбиття підсумків).

Лекція — інформативно-доказовий виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою навчального матеріалу.

Лекція за своєю суттю завжди діалогічна, вимагає від викладача врахування інтересів, настроїв, інформованості студентів. Науковий і фактичний матеріал її повинен відображати вузлові питання дисципліни. Готуючись до лекції, необхідно передбачити можливі запитання студентів.

Структура лекції є наслідком творчості викладача. Проте доцільно передбачити: вступ (чіткий, короткий, виразний виклад вихідних позицій, можливе використання яскравих фактів, суперечливих ситуацій); виклад основного змісту (послідовне, адаптоване до рівня сприйняття викладення матеріалу); висновок (коротке узагальнення або яскрава цитата, що підбиває підсумок).

Метод лекції передбачає ознайомлення студентів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити студентів конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови.

Робота з підручником

Ця робота полягає в самостійному опрацюванні студентами друкованого тексту, що дає їм змогу глибоко осмислити навчальний матеріал, закріпити його, виявити самостійність у навчанні.

Самостійна робота студентів з підручником — один з найважливіших методів набуття систематичних, міцних і ґрунтовних знань. Вона більше, ніж будь-які інші методи, залежить від вікових особливостей дітей та рівня їхнього розвитку.

Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності

До цієї групи належать методи, спрямовані на формування позитивних мотивів учіння, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню студентів навчальною інформацією.

Практична контрольна перевірка. Передбачає практичне вирішення контрольних завдань (складання схем, презентацій та ін.).

Тестові методи перевірки знань. Вони становлять систему завдань для оцінювання знань студента за допомогою кількісних норм. Здебільшого передбачають вибір особою, яка проходить тестування, однієї з кількох запропонованих відповідей. Термін запровадив до вжитку у 1899 р.

американський психолог Джеймс Кеттел (1860—1944), а тести як прийом оцінювання почали застосовувати у Великобританії у 1864 р. На відміну від традиційних методів контролю, орієнтованих в основному на перевірку засвоєння конкретних знань, тестовий контроль спрямований на перевірку засвоєння ключових елементів навчального матеріалу. Він відрізняється більшою об'єктивністю, усуває суб'єктивізм, скорочує час на перевірку, сприяє дотриманню єдності вимог, запобігає випадковості при оцінюванні знань, забезпечує сприйняття студентом оцінки як об'єктивної, дає змогу статистично опрацювати одержані результати.

Іспити (екзамени). Екзамени, як і інші види перевірки успішності, підвищують відповідальність викладача і кожного студента за свою роботу, сприяють систематизації вивченого, вихованню в студентів вимогливості до себе тощо.

Іспити проводять методом письмової роботи, тестування, захисту науково-дослідних робіт.

Засобом активізації свідомості, зміцнення знань, розвитку умінь і навичок є самоконтроль. Цей метод спонукає їх до підвищеної відповідальності.

Самооцінка студента в навчальному процесі розвиває критичне ставлення до своїх здібностей і можливостей, об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Форми контролю

Форма підсумкового контролю – іспит.

Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $K_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $Y_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $Y_{\text{дис}} = K_{\text{нр}} + K_{\text{ат}}$

Методичне забезпечення

1. Горіславська І. В. Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять та їх виконання з дисципліни «Цивільне та сімейне право» до теми «Спадкове право» для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів зі спеціальності 6.030401 «Правознавство» денної та заочної форм навчання з дисципліни «Цивільне та сімейне право». » / І. В. Горіславська / – К.: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України». – 2015. – 102 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

І. НАВЧАЛЬНА ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузецової, Р. А. Майданика. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – Кн. 1. – 976 с.
2. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузецової, Р. А. Майданика. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – Кн. 2. – 1176 с.
3. Цивільне право України: підручник. 2-евид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. – К.: Видавництво Ліра-К, 2018. – 736 с.
4. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Наук.-практ. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Клименко, С. Я. Грабовська та ін.; За заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2007. – 1216 с.
5. Цивільне право України: Академічний курс: Підручн.: У 2-х т. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Вид. 2-ге доп. і перероб. / К.: Видавничий Дім «Ін Юре». – 2006. – Т. 2. Особлива частина. – 654 с.
6. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. – 2-е вид. перероб. та доп. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 568 с.
7. Спадкове право. Нотаріат. Адвокатура. Суд [Текст] : наук.-практич. посіб. / С. Я. Фурса [та ін.] ; ред. С. Я. Фурса. - К. : Видавець Фурса, С.Я. : КНТ, 2007. - 1216 с.
8. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар [Текст] : пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій Міністерства юстиції, науковців, фахівців: правникам, нотарям, адвокатам, суддям, викладачам, студентам. - Х. : Страйд, 2009. - Т. 12 : Спадкове право / Ю. О. Заїка [та ін.] ; ред. І. В. Спасибо-Фатєєва. - [Б. м.] : [б.в.], 2009. - 544 с.

9. Кармаза О. О. Міжнародне спадкове право [Текст] : науково-практ. посібник / О. О. Кармаза ; Центр правових досліджень Фурси. - К. : Видавець Фурса С.Я. ; К. : КНТ, 2007. - 327 с.
10. Буркацький Л. К. Спадкове право України: теорія, коментарі, практика, зразки заяв [Текст] : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л. К. Буркацький ; Київська держ. академія водного транспорту ім. Петра Конашевича-Сагайдачного. - К. : Ін Юре, 2008. - 384 с.
11. Заїка Ю. О. Спадкове право [Текст] : навч. посібник / Ю. О. Заїка, Є. О. Рябоконь. - К. : Юрінком Інтер, 2009. - 351 с
12. Мічурін Є. О. Спадкове право: практика застосування [Текст] : наук.-практ. посіб. / Є. О. Мічурін [и др.]. - Х. : Юрсвіт, 2009. - 464 с.
13. Панченко М. І. Спадкове право України [Текст] / М. І. Панченко. - К. : Знання, 2010. - 52 с.
14. Кухарев О. Є. Спадкове право України [Текст] : навч.-практ. посіб. / Кухарев О. Є. - К. : «Правова єдність», всеукр. асоц. видавців, 2011. - 221 с.
15. Гончарова А. В. Спадкова трансмісія та спадкове представлення [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Гончарова Аліна В'ячеславівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2012. - 20 с.
16. Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України [Текст] : практ. посіб. / [Т. А. Борисова та ін. ; за заг. ред. В. М. Марченка]. - Х. : Страйд, 2012. - 735 с.
17. Кухарев О. Є. Спадкове право України [Текст] : навч. посіб. / Кухарев О. Є. - К. : Алерта, 2013. - 327 с.
18. Нелін О. І. Спадкове право України [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. І. Нелін ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. - К. : Київський університет, 2013. - 247 с.
19. Коротюк О. В. Спадкове право: Коментар до книги VI Цивільного кодексу України [Текст] / О. В. Коротюк ; [за заг. ред. О. В. Дзери]. - Київ : ОВК, 2015. - 271 с.

НАУКОВО-ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ:

1. Цибульська О. Ю. Щодо питання про спадкування за заповітом осіб, що перебувають у плаванні на морському або річному судні / О. Ю. Цибульська // Часопис цивілістики. - 2013. Вип. 14. С. 87-90
URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chas_2013_14_19.pdf
2. Мельниченко Ю. С. Спадкування суб'єктивного авторського права на твір [Електронний ресурс] / Ю. С. Мельниченко // Форум права. 2013.

- № 3. С. 376–383. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_63.pdf
3. Савченко А. С. Спадкування нерухомості іноземцями в Україні: надбання чи втрата / А. С. Савченко // Форум права. 2008. № 2. С. 420-424. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2008_2_59.pdf
4. Пилипенко В. В. Особливості спадкування автотранспортних засобів / В. В. Пилипенко // Митна справа. 2014. № 1(2.2). С. 113-119. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ms_2014_1\(2.2\)_22.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ms_2014_1(2.2)_22.pdf)
5. Тріфонов С. Г. Врегулювання відносин спадкування у договорах Русі з греками / С. Г. Тріфонов // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2011. № 2. С. 24-27. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npnaui_2011_2_7.pdf
6. Кухарев О. Є. Місце договору про зміну черговості одержання права на спадкування в системі цивільно-правових договорів / О. Є. Кухарев // Форум права. 2014. № 1. С. 304–309. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_53.pdf
7. Лавріненко І. А. Спадкування частки у статутному капіталі ТОВ / І. А. Лавріненко // Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С. 168-174. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkup_2014_1_39.pdf
8. Ливак М. М. Становлення інституту спадкування за заповітом у феодальному українському суспільстві [Електронний ресурс] / М. М. Ливак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2014. Вип. 2. С. 13-23. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvlduvs_2014_2_4.pdf
9. Козловська Л. В. Прийняття та відмова від спадщини як здійснення суб'єктивного права спадкування / Л. В. Козловська // Приватне право і підприємництво. 2014. Вип. 13. С. 48-51. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Prip_2014_13_15.pdf
10. Бабаєва Ю. Н. Окремі питання спадкування [Електронний ресурс] / Ю. Н. Бабаєва // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 10. - С. 29-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/bmju_2011_10_8.pdf
11. Сок Л. В. Правова природа поняття «порядок спадкування» / Л. В. Сок // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 5. С. 65-69. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2014_5_16.pdf
12. Басай О. В. Спадкування авторських прав / О. В. Басай. // Часопис Національного університету "Острозька академія". Сер. : Право. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2014_2_7.pdf

13. Козловська Л. Визнання права власності на спадкове майно за рішенням суду в юридичному складі підстав спадкування / Л. Козловська // Юридика Україна. 2017. - № 7. С. 53-56. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/urykr_2012_7_12.pdf
14. Нелін О. Співвідношення сімейних поділів майна і спадкування в українській селянській родині XIX - початку XX ст. / О. Нелін // Юридика Україна. 2018. № 4. - С. 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/urykr_2013_4_3.pdf
15. Верещінська І. В. Зміст предмета доказування у справах щодо спадкування / І. В. Верещінська // Судова апеляція. 2018. № 3. С. 80-84. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Suap_2014_3_14.pdf

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Редакція від 01.01.2020 р.).
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Редакція від 18.04.2020).
3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (від 02.04.2020).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування : Закон України від 20.10.2014 № 1709-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1709-18#Text>
5. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (Редакція від 23.05.2020).
6. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : наказ Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (Редакція від 10.02.2020).
7. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (Редакція від 23.05.2020).
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва : Закон України від 17.10.2019 № 199-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-20#Text>

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності : Закон України від 03.10.2019 № 159-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-20#Text>
10. Про державне мито : Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 7-93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93#Text> (Редакція від 13.02.2020).
11. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (Редакція від 20.10.2019).
12. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2017 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (Редакція від 23.05.2020).
13. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (Редакція від 02.04.2020).
14. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (Редакція від 07.06.2020).
15. Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>
16. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : лист Вищого спеціалізованого суду від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>
17. Окремі питання спадкування : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 11.10.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0064323-11#Text>
18. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text> (Редакція від 10.02.2020).
19. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10#Text> (Редакція від 27.08.2019).
20. Про затвердження Порядку розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції : постанова КМУ від 25 грудня 2015 р. № 1128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2015-%D0%BF#n9> (Редакція від 23.04.2020).

21. Про затвердження Порядку доступу державних реєстраторів прав на нерухоме майно та користування відомостями Державного земельного кадастру : постанова КМУ від 12.07.2017 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2017-%D0%BF#Text> (Редакція від 09.12.2017).
22. Деякі питання надання нотаріусам доступу до Державного земельного кадастру : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2015 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2015-%D0%BF#Text> (Редакція від 01.07.2019).
23. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування : наказ Міністерства юстиції України 1.11.2011 № 3306/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11#Text> (Редакція від 28.08.2018).
24. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі : постанова КМУ від 11 травня 2011 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text> (Редакція від 03.07.2015).
25. Конвенція про запровадження системи реєстрації заповітів : Міжнародний документ від 16.05.1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_678#Text (Ратифікація від 10.07.2010).

15. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України – адреса доступу – <https://rada.gov.ua/>
2. Кабінет Міністрів України - адреса доступу - <http://www.kmu.gov.ua>
3. Президент України – адреса доступу – <https://www.president.gov.ua/>
4. Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства – адреса доступу – <https://agro.me.gov.ua/ua>
5. Міністерство внутрішніх справ України – адреса доступу – <https://mvs.gov.ua/>
6. Міністерство освіти і науки – адреса доступу – <https://mon.gov.ua/ua>
7. Міністерство фінансів України – адреса доступу – <https://mof.gov.ua/uk>
8. Міністерство юстиції України – адреса доступу – <https://minjust.gov.ua/>
9. Державна судова адміністрація України – адреса доступу – <https://dsa.court.gov.ua/dsa/>
10. Верховний суд України – адреса доступу – <https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/kontakts/>
11. Касаційний господарський суд – адреса доступу – https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_gosp/
12. Касаційний цивільний суд – адреса доступу – https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_cil/